

Blockages and Blindness

פרשת ויחי תשפ"ד

GENESIS

47 / 28 - 48 / 2

PARASHAS VAYECHI

28 Jacob lived in the land of Egypt seventeen years; and the days of Jacob — the years of his life — were one hundred and forty-seven years. 29 The time approached for Israel to die, so he called for his son, for Joseph, and said to him, "Please — if I have found favor in your eyes, please place your hand under my thigh and do kindness and truth with me — please do not bury me in Egypt. 30 For I will lie down with my fathers and you shall transport me out of Egypt and bury me in their tomb."

He said, "I personally will do as you have said."

31 He replied, "Swear to me," and he swore to him; then Israel prostrated himself towards the head of the bed.

RASHI ELUCIDATED

לפי שבין שנתפרש - למה פרשה זו סתומה - ויחי יעקב. - Because once our forefather, Jacob, passed away, the eyes and heart of Israel were closed because of the suffering of the enslavement, for [the Egyptians] began to enslave them. Alternatively, the passage is "closed" because [Jacob] wished to reveal the end to his sons, but it was closed off from him. - This comment is found in Bereishis Rabbah.

278 R. H. Kosky NER UZIEL

Some background knowledge is necessary for us to grasp the meaning of Rashi's question. What, for example, does the word *parashah* mean?

The term is commonly used as a proper noun which refers to the weekly Torah portion, but this is actually a misnomer. *Parashah* literally means "paragraph," as applied to the textual layout of Torah scrolls. All line breaks and indentations found in Torah scrolls to this day were established thousands of years ago, when God dictated the Torah to Moshe in the Sinai Desert.

In almost every instance, weekly Torah portions are demarcated from one another by means of an empty line, which sets apart the opening verse of the *parashah* from the section that precedes it. This is called a *parashah pesuchah*, which literally means "open paragraph."

Parashas Vayechi is one of the few exceptions to this rule. Unlike most weekly portions, it begins on the same line as the previous *parashah* ends. There is no line break setting apart the first verse of *parashas*

Vayechi from the last verse of *parashas Vayigash*. This is what Rashi means by a "closed" *parashah*. Even this relatively minor typesetting deviation is assumed to convey an important message.)

Rashi explains that *parashas Vayechi* is closed in order to convey the idea that at this time "the eyes and the hearts of the Jewish people were closed from the anguish of servitude."

This interpretation may appear flawed, since Rashi's words here imply that the enslavement began immediately after Yaakov's death, when Yosef was still the regent of Egypt. This makes no sense; it is inconceivable that Yosef would have stood by and permitted the Egyptians to oppress his own family openly. Furthermore, the oral tradition explicitly states that the bondage began only after the death of Levi, who died many years after Yaakov (Rashi, Shemos 6:16). This seems to be in outright contradiction to Rashi's explanation.

Artswill - Chmark

The "closed" section.

In the entire Torah Scroll, *Vayechi* is unique in that there is no extra space between it and the preceding *parashah*, in contrast to the general rule that a *Sidrah* begins on a new line or that it is separated from the previous one by at least a nine-letter space. Rashi, therefore, describes *Vayechi* as a nine-letter space. Rashi, therefore, describes *Vayechi* as a condition that is meant to teach something about the mood of Jacob's children when he died. At that

Torah indicate that God paused in order to allow Moses — and later students, as well — to reflect upon the preceding verses. Consequently, the "closure" of *Vayechi* implies that in the aftermath of Jacob's death his offspring did not have the capacity to perceive the significance or draw the proper conclusions from the event (R' Gedaliah Schorr).

גדליהו

פרשת ויחי
סארי

אור

הסתחילו לשעבודם, והכונה צוה כי ה"ל לחז"ל בקבלה שכאן היה נריך להיות פרשה, בריות של ע"י אחריות להפסיק, אבל ניתנה סתומה כדי לרמוז שנסתמו עיניהם ולבסוף של ישראל והנה לכל דבר בעולם יש סדר מיוחד, וסדר העולם הוא סדר התורה, כמ"ש חז"ל (זוה"ק ח"ב קסא) אסתכל הקב"ה באורייתא וברא עלמא, כלומר כל חלקי הבריאה תלוין בפרשיות התורה או באותיותיה, וכל המקרים שבעולם נכללים בהתורה, וכמו שאמר האבני נזר כי אף

מיוחד הנכלל בפרשה זו של גלות, אלא שבעת הגלות יש הסתר שאינו ניכר לעין כל בזהירות ההארה מלמעלה, ולכן פרשה זו סתומה, פי' שיש כאן פרשה — התגלות והארת התורה, הארה המיוחדת לסדר זו של גלות אלא שהיא בהסתרה, ולכן הפרשה סתומה שהיא פרשה של גלות, וכן מליון שפרשת שירה נכתבה ארץ ע"ג לגנה, שהפרשה כולה פתוחה, שהיא פרשה של גאולה, וכמו שהגאולה עומה היתה בהתגלות, כן הפרשה שהיא יסוד כל הגאולה נכתבה פתוחה.

6 יצירי חנוכה - סארי (ס)

ברש"י: "ויחי יעקב - למה פרשה זו סתומה, לפי שבין שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל." בדרך כלל יש רווח של תשע אותיות בין שתי פרשיות, אולם בין פרשת ויגש ופרשת ויחי אין שום רווח, מפני שיעקב אבינו מת ונסתמו עיניהם ולבם של ישראל. וזה צריך ביאור, מה ענין מצבם של כלל ישראל לספר תורה? אלא שהתורה והכלל ישראל הם כל כך מאוחדים, עד שאם נסתם לבם של הכלל ישראל אז גם הפרשה בספר תורה היא סתומה. הכלל ישראל הוא "ספר תורה", מה שנמצא בכלל ישראל וצא גם בספר תורה. "ישראל ואורייתא וקודשא בריך הוא, חד הוא."

Besides the fact that it is problematic, Rashi's interpretation is also ambiguous. What did he mean when he indicated that the eyes and hearts of the Jewish people were closed as a consequence of the anguish of servitude? Surely he is not insinuating that forced labor somehow damages the retina or obstructs the arteries leading to the heart!

MY SOLE DESIRE

R. Huger

What does the concept of *galus*, exile, really mean, and what is the redemption we await so eagerly?

The *halachos* of writing a *sefer Torah* stipulate that the letter פ contain a sharp corner at the inside, so that its interior space is shaped like the letter ב. Looking at a

The letter "pei" as it appears in a sefer Torah.

פ in a *sefer Torah*, one would not notice the ב that appears inside, but once the ב is pointed out, it stands out even more starkly than the פ, since it is white and bright. The black letter is the revealed one, which is more noticeable at first sight, but although the inner ב is concealed, it is brighter, and once it is revealed,

it becomes the central figure while the black פ becomes less prominent.

The shapes of the Torah's letters hint to us that the Torah's words contain an inner, most powerful essence that goes beyond their obvious and straightforward meaning. Every part of the Torah — the mitzvos, the *perakim* of *mussar*, the story of *briyas haOlam*, the stories of our forefathers, and the *nisim* that the Yidden experienced — contains a deep inner meaning. This meaning is the concealed part of the Torah, and yet, it is its more powerful part. It is the light of the Torah. The black letters signify the knowledge of Torah, mitzvos, and *emunah*, and the white space within and between the letters symbolize the deep, internal connection to the Torah's spirit and light and to the G-dly existence within the entire creation.

When one writes a letter, much is conveyed "between the lines." In addition to comprehending the actual content of the letter, the reader is affected by the spirit of the writer that is transmitted through the letter. As a Divine entity, the Torah radiates from between its lines a G-dly holiness that has the power to connect the Jew to the holiness and G-dliness inherent in the world.

Chazal explain the significance of the spaces between the Torah's *parshiyos*: "What is the purpose of these pauses? To give Moshe a pause to contemplate between one passage and the next and between one subject and another, how much more [necessary it is] for an ordinary man learning [Torah] from another ordinary man" (*Vayikra* 1:1, Rashi). When Hashem taught Moshe the details of all the mitzvos, He paused between each topic to allow Moshe to contemplate it and connect to its essence. As we discussed above, the mitzvos and teachings of the Torah are not mere knowledge; they contain an inner light, a G-dly power connecting us to the Giver of

Torah. The white spaces in the *sefer Torah* are the light between the lines that infuse us with the ability to connect to the Torah's inner meaning. Chazal learn from this that every teacher must allow his student time to think, so that his teachings don't remain at an external level. A teacher must transmit the spirit of the learning to his student, enabling him to become intrinsically connected with the Torah he has studied.

Parshas Vayechi, the *parshah* in which the account of Am Yisrael's exile begins, is a closed chapter. There is no space for contemplation between the chapters. The essence of *galus* is an inability to contemplate. When Moshe Rabbeinu came to redeem the Jews from Mitzrayim, Pharaoh passed an additional decree that the Jews gather the straw to make the

bricks, because, "Let the labor fall heavy upon the men and let them work at it, and they shall not talk about vain matters" (*Shemos* 5:9), and "...You are lax, just lax. Therefore you say, 'Let us go, let us sacrifice to Hashem'" (*ibid.* 5:17). Pharaoh wanted to make the Jews work until they would be so preoccupied that they would not have the time or ability to think. This is indeed what happened: when Moshe Rabbeinu tried to talk to the Jews: "...they did not listen to Moshe because of [their] shortness of breath and because of [their] hard labor" (*Va'eira* 6:9). Their subjection in *galus* caused them to be unable to think deeply and connect to internal thinking.

Galus is a situation of "shortness of breath." We see the physical world around us, but fail to notice the "breath of His mouth" — the G-dly Spirit that gives it its life. Likewise, we may have extensive knowledge in Torah and mitzvos, but

their inner spirit is concealed from us. "The eyes and heart of the Jews became blocked" — our minds grasp things at their external level, but we lack the part of "...Consider it in your heart" — we have difficulty connecting to them with our hearts. The "eyes" of our mind are blocked; we suffer from spiritual short-sightedness. We fail to see to the depth of things, we find it difficult to connect to the *penimiyus* beneath the veneer of the physical world. We are

preoccupied with physical demands of *parnassah*, health, and other concerns, and as Pharaoh wanted, "Let the labor fall heavy," we work so hard that it is difficult for us to remember and connect to our true task in

this world. In spiritual matters, too, we invest in the practical details, but since we are in *galus* we have difficulty contemplating and connecting our hearts to them.

When Moshiach comes, the world will be filled with an awareness of Hashem. His Presence will be so clear and tangible that the physical details of this world will be trivial in comparison, just as the sea bed is insignificant compared to the water of the sea. The physical world will continue to function as usual, but we will notice Hashem's leadership that is revealed through it. We will realize clearly that this world is just the vessel containing and revealing Hashem's glory.

Similarly, the physical world is naturally most visible and tangible to us. But once the deeper essence of creation is revealed and exposed — once we become aware and connected to the G-dliness that sustains the whole of creation — the external reality that seemed so dominant to us will become insignificant. It will be secondary to the G-dly reality, serving as the means and expression for Hashem's running of the world. It is like the 'פ in the *sefer Torah* that fades into the background once the 'ב inside is noticed and illuminated. The black letter now serves merely as the outline of the inner, bright letter.

14 When we see the sun shining in the morning, we will be observing Hashem's mercy — "Who illuminates the earth and those who dwell upon it, with compassion." The sun's light will serve as the tool connecting us to Hashem's mercy. When we come across blossoming flowers and trees, it will be an experience of delight in the wonders of Hashem's creation. The flowers themselves will be the insignificant part, serving only as a means to discovering Hashem's creation.

15

* When Moshiach comes, the "inner light" of our *avodas Hashem* will also emerge. We will keep the mitzvos and *halachos* as before, but now they will be an expression of our connection with Hashem. Every *halachah* that we keep will

be another expression of our closeness with Him. The white space within the Torah's letters will glow. The mitzvos must be actively fulfilled, as that is the only way to connect to the inner light — just as the inner white letter is only revealed through the lines of the black letter — but the *spirit* of the mitzvos will be dominant.

16

→ To begin, let us delve into the meaning of *stimas enayim*, the closing of the eyes. The most apparent result of closed eyes is a lack of light and vision.

Light was the first entity HaShem created. Nevertheless, it does not seem to be a necessary first step for creating the universe. Nobody starts a building by installing the lights. We theoretically could interact with the world without seeing it. HaShem could have created all of heaven and earth first. If light is only a tool that helps us to see heaven and earth, it would have made sense to create the features of the world first and then to add light that enables us to see them.

However, light plays a far greater role than simply making objects visible. By creating a world, HaShem effectively made things that are apart and separate from Himself. Within the context of the world, these creations have their own being.

Certain of HaShem's creations, most notably human beings, exercise this independent existence through use of their intelligence. This is the basis of free choice; if a person can understand the world around him and evaluate different options, he can then make decisions. In a person's *da'as*, the fact that his *sechel* can grasp his surroundings is what makes him independent.

• The root of this ability lies in "sight."

Sight involves not only that with which we come into direct contact, but also that which we see ahead. When someone looks down the road, sees an obstacle and acts to avoid it, he is using his *da'as*. A still better example is when he uses his *da'as* to realize that in the future, something will be blocking the road. In other words, light is the medium that allows a person to perceive beyond the "here and now."

• Thus, light is the root of people's actions. Their *sechel* and *da'as* give them the ability to analyze, understand and choose — the tools to be *ba'alei bechirah*.

18

During the times of the *shoftim*, the *navi* phrased the problem as, "איש הישר בעיניו יעשה" — "Each man does what is right in his eyes."⁷ When a person thinks he can see 20/20 at all times, he can make careless mistakes. This occurs when a person takes this grand, overarching ability of sight and moves it past its appropriate boundary.

When we do this, we invite *galus*. It is HaShem's *middah keneged middah* response, for *galus* takes us away from *Eretz Yisrael* and the *Beis HaMikdash*. It extinguishes the light of the world. We become stuck among the nations. *Nistemu enehem* — our inability to see — is the most difficult aspect of *galus*. Not only do we have problems, but we don't even know what our problems are. Therefore, we certainly don't know how we are supposed to respond to them and correct them.

At the *bris bein habesarim*,⁸ HaShem told Avraham about *galus*, "Your children will go to *Mitzrayim* and into other exiles as well." The terrible darkness that was then cast upon Avraham conveyed the message that in *galus*, sight and light will be taken away from *Klal Yisrael*.

19

THE NECESSITY OF BLINDNESS

The space at the end of each *parashah* indicates that this is the place to mull over the *parashah* that we have just studied.⁹ The space reminds us to think it through so that we can "see" the previous *parashah* and make it our own Torah. We can then use our

faculties to extrapolate to analogous situations and into the future. However, *parashah* of *galus* does not have a space between the *parshiyos*, because *galus* is a place in which we cannot attain real understanding. This is the *stimas einayim* of the *parashah*.

• What happens when we fail and are sent blind into *galus*? How do we move forward? We would surely feel far more secure if we knew where we were heading and how long a journey it would be.

Chazal tell us that Yaakov wanted to reveal the "end of days." What this really means is that he wanted to enable us to see the endpoint so that we could find the sense and purpose of the journey.

20

→ This idea obviously applies to the big picture, the ultimate big picture of the *galus* and *ge'ulah* of *Klal Yisrael*. What makes *galus* so terribly difficult? When we enjoyed the gift of prophecy, HaShem and His *nevi'im* told our people what to do and what not to do. We

ספר

21

also understood why things were happening. The task then was to listen to the navi and to follow along. Chazal, too, were called the "light of the world," me'oro shel olam.¹¹

Today, we do not know or understand anything. The wrong way to go about solving the galus is by trying to "figure it out."

The Maharal writes¹² that when you reveal the end, you destroy the purpose of this galus. The endlessness is the galus itself; this is the darkness. When people look for shortcuts to get out of the galus, they are defeating its purpose. The answer to our nisyonos is not a particular avodah or segulah. Sometimes, we need to rely on Someone else. We need to realize that our eyes are not good, and no one's eyes are good. When a person is blind, he has to reach out a hand and ask for help. It is up to us to reach out to HaShem, the only One who can truly guide us out of our long and bitter galus.

רש"י מציב דברי חז"ל (נ"ר טו, א) למה פרשה זו סתומה לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מנרת השעבוד שהחילו לשעבדם. ושמעתי מאחמ"ו זללה"ה (עין אור גדליהו ויחי אוח ט) לפרש הכונה עיניהם ולבם, לפי מה דכתיב (מלכים א ט, ג) והיו עיני ולבי שם כל הימים, דקאי על הצית המקדש, שצנית המקדש היחה התגלות עינו ולבו של כביכול. ומפרש המשך חכמה (פ"ר נח) כי עין מורה על השגחה הקצ"ה על עמו, ולב מורה על ענין האהבה של הקצ"ה לעמו ישראל, וצנית המקדש היה מקום שנתגלה עינו ולבו של הקצ"ה לכלל ישראל, ששם ראו כולם השגחתו של הקצ"ה על עמו, וראו אהבת ה' בגלוי. והנה הרמזין כחזק בסוף הפרשה "וכשנצאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקדוש ברוך הוא והשרה שכינתו ציניהם אז שבו אל מעלת אבותם, שהיה סוד אלוה עלי אהליהם, והם הם המרכבה". הרי שהרמזין מפרש כי צני האבות היו כמו המשכן והמקדש, כמו שאמר חז"ל (נ"ר ט, טו) שהיה ענין קשור על האהל, והיה זרחה מנזיה צעיקה כמו זלחם הפנים, ונר היה דולק דוגמת המנורה. וצעת הסתלקות יעקב אבינו הרי אצדו מעלת ציח האבות הקדושים, ולא היה להם הצית המקדש צמוכס, וזה נסתמו עיניהם ולבם של ישראל, היינו העין והלב של מעלה שהיה להם צעת שיעקב אבינו היה קיים.

172 NOVOMINSK ON CHUMASH

That is why Rashi adds "the eyes and hearts..." — this is a remez (hint) to the Shechinah.⁶⁴ When Yaakov was sent down to Mitzrayim, Hashem told him that the Shechinah would descend with him. Yaakov was the merkavah ("chariot") for the Shechinah, as the Ramban writes in his introduction to Sefer Shemos. When he passed away, the Shechinah that had rested upon him became diminished and was no longer visible or felt to the same extent.

Thus the first shibbud that the Torah alludes to here is not the physical labor that Bnei Yisrael were subject to, which began only after all the Shevatim died. It refers to the shibbud of the nefesh, the spiritual galus that Bnei Yisrael suffered in Mitzrayim. That began as soon as Yaakov was niftar, when the Shechinah concealed itself, causing the neshamos of Bnei Yisrael to feel lost — separated from their Source.

24 ענין נסתמו עיניהם ולבם של ישראל

צרת השעבוד היתה בעצם פטירתו של יעקב, כי כל זמן שיעקב היה חי היתה להם מורה ומנחה, גדול הדור היה לידם לעצה ולתושיה, לא היה דבר שעשו בלי להיוועץ עמו וכל זה היה בבחינת "יהיו עיניך רואות את מוריך". ומרגע שנפטר יעקב אבינו ע"ה הרי ממילא נסתמו עיניהם ולבם של ישראל, אותם העיניים שהיו מביטות בגדול הדור, אותו לב שהיה מקבל והולך בדרכו של ישראל סבא, ומכיון שהלך לעולמו גדול הדור, הרי בחסרון שהשאיר אחריו, הבלבול היה גדול, בזה גופא החלה צרת השעבוד.

26

של ישראל, שהיה בבחינת סנהדרין, עיני העדה לדעת מה יעשה ישראל. ולבם של ישראל בבחינת מלך לשאת את משאם ואת סבלותם. ובהיות יעקב עמהם הרי אף אם היו סובלים צרת השעבוד לא היו עיניהם ולבם של ישראל נסתמים, אבל כשמת יעקב אבינו, נסתמו "עיניהם ו"לבם" של ישראל מצרת השעבוד. ולפיכך עיקר הסתימה מצרת השעבוד בא מחמת פטירתו של יעקב [הנה גבי משה

25 שנה

זאת ויה ליעקב

27

ינו כתיב (שמות ב' י"א): "ויהי בימים הם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא סבלתם", וברש"י: "וירא בסבלותם, ב"ר נתן עניו ולבו להיות מיצר עליהם", ו"ל דהבחינה של "עיניו ולבו" היא באותה בחינה האמורה ביעקב, והיינו שהעמיד עצמו בתורת "סנהדרין" להורות לישראל מה יעשו, ובתורת "מלכות", לשאת את משאם ואת סבלותם. והוא האמור בסמוך "וירא איש

היה אלא לאחר שמתו השבטים]. וי"ל דהנה ישנם שני כחות של שורה והתנהגה בכלל ישראל, סנהדרין ומלכות, והם העיניים והלב של ישראל. לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו. סנהדרין קרויים הם "עיני הקהל" "עיני העדה" (ויקרא ד' י"ג בגדברי ט"ו כ"ד), כי חכמי ישראל הם עיניהם של ישראל. יעון

המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו" (דברים י"ז ח). לדעת מה יעשה ישראל, ומלכות, לשאת את משא העם ואת סבלותם. והו הלב, לבם של ישראל, כלשון הרמב"ם בפ"ג מהל' מלכים "שהמלך לבו הוא לב כל קהל ישראל". יעקב אבינו היה עיניהם

The commentators explain that until Yaakov's death, the Jews in Egypt had felt like refugees seeking a temporary haven in a foreign land. Living in their ghetto in the isolated district of Goshen, for the most part they kept to themselves and remained in the backwaters of Egyptian society, waiting for the day when they would finally have the opportunity to return to their homeland. The Jews spoke Hebrew, learned Torah, and, in all their actions and attitudes, continued in the ways of their forefathers.

Everything changed when Yaakov died. In his absence, the Jews experienced a severing of their bonds with the past. They developed the feeling that their place was in Egypt alongside the most advanced nation in the civilized world, and not in Canaan, a barren, undeveloped wasteland inhabited by warring clans of primitive savages. "Why should we leave this land of endless opportunity and return to that

the Jews that they would do well to bury their past along with Yaakov and abdicate their unique heritage. Integrating into mainstream Egyptian society seemed like a much more attractive and rewarding prospect. "Cairo is our Jerusalem," they might have declared.

This is the intent of Rashi's statement. "The eyes and the hearts of the Jewish people were closed from the anguish of servitude" does not mean that the Jews became emotionally desensitized as a consequence of the exile. It means that they intentionally closed their eyes to the "anguish of servitude" — to the fact that they were in exile — and refused to behave as "strangers in a land not their own."

36

רכו שיערי ויהי מוביה

השליכו הכל אחר גווס, ותמלא הארץ אותם (שמות א, ז), שנפוצו בכל הארץ ונתעברו בין הגוים.

וזהו הרמז שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד, היינו אף שיעריין לא נשתעבדו למצרים, כבר נחלשה מדריגתם ונסתמו עיניהם ברוחניות, להיות עבודת ה' ושמירת היהדות אצלם לעול ולשעבוד ולעבודה קשה.

בזה כתב החת"ס לפרש הכתוב בפרשת בחוקותי (כו, יג) אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות להם עבדים ואשבור מוטות עולכם, שלכאורה קשה, הלא הברכות האמורות שם הם הברכות הגדולות שלעתיד (עי' רמב"ן שם, יג), ואיך בסוף כל אלו, אחרי כל מה שכבר נאמר (שם, ו-יג) ונתתי שלום בארץ וגו', ונתתי משכני בתוכם וגו', והתהלכתי בתוכם, מבטיח שוב ואשבור מוטות עולכם, איזה עול עוד יהיה אז על צוארם לאחר שכבר נפטר מעול הגלות שיעטרך השי"ת לשבור מוטותיהם, רק הכוונה, שלעתיד לבוא לא תהיה התורה ושמירתה לעול, אלא אז יתן לנו השי"ת לב טהור, שלא נתפוגג אלא לעבוד ולעשות רצונו בשמחה ובטוב לבב, [ואפילו הבהמות לא יחפצו אלא לעבוד את ה', כמו שפירש במקום אחר (תורת משה פ"י בא) מאמר הכתוב (תהלים נא, כא) אז יעלו על מזבחך פרים, שלעתיד בעת הגאולה הפרים מעצמם ירצו ויבחרו לעלות על מזבח ה', כי מלאה הארץ דעה את ה' ב"ב].

וזה סימן אמיתי בעבודת ה', כי האיש שהוא עובד ה' כראוי, שמחה היא אצלו לעבוד את ה' ולשרתו במצוות ובמעשים טובים, ולפרוש מכל נדנדוד של איסור, לא כן מי שהוא במדריגה נחותה, אף אם הוא יהודי כשר, ונוהר מלאכול מאכלות אסורות וללכת למקומות אסורים וכיו"ב, כי יהודי הוא, צר לו על כך, והוא עול אצלו ושעבוד עבורו.

וכבר נודע בזה פירושו של המגיד מדובנא זצ"ל (אהל יעקב פ"י נצבים) על הכתוב (ישעיה מג, כב) ולא אותי קראת יעקב כי יענת בי ישראל, משל לאחד שבא מן הדרך וחבילתו אתו, אוצר קטן של אבנים טובות ומרגליות קלי המשקל ורבי השווי, וציוה למשרת להוליך חבילתו לביתו, וכשבא לביתו ראה את המשרת מתאמץ בנשיאת משאו בכבידות ובטורח גדול, וכולו עיף ויגע,

הטוב פרשת ויהי שמן סד

פרשת ויהי

ויהי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימי יעקב וכו' (מז:כה)

ברש"י למה פרשה זו סתומה לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל-ל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם ע"כ ומוכן פירוש הדברים הוא דאע"פ שלא התחילו לשעבדם באמת עד שמת האחרון שבשבטים והוא לוי אבל מ"מ הרגישו בלבם מה שהוא לא נעים הרבה קודם להתחלת השעבוד עצמו והיינו דהעין רואה והלב חומך וכלי המעשים גומרים וכאן דאין כאן כלי המעשים הגומרים כפועל אבל העין רואה מה שהוא בחיצוניות ואינו יכול לבטא בשפתיו מה שהוא ומ"מ הלב מרגיש שזה לא בסדר. ובזמננו ראינו איך שכמה שנים קודם שהצליח אותו רשע ימ"ש להביא חורבן על העם היהודי באירופה כבר הרגישו כמה מבעלי הבנה שמה שמתרחש עלול להביא גזירות על כלל ישראל-ל. והפרשה בתורה סתומה בפתחת הפרשה שאין צריך ליתן ריוח בין פרשה לפרשה כדי להתבונן שבשעה שמדברים על ענין הרגשת הלב שאינו יכול להתבטא במילים א"א להתבונן בזה ולכן הפרשה סתומה. וכן להלן נאמר על משה רבינו וירא בסבלותם נתן עינו ולבו להיות מצר עליהם. והענין הוא דרואה בחוץ מה שהוא ואינו רואה בבהירות ואינו יודע פירש הדברים אבל הלב אכן מרגיש, וזהו בפנימיות הדברים. ואותם שתי הבחינות העין, והלב, החיצוניות והפנימיות הוא בכל דברי ולכן מצאנו שבתפילין אנו קושרים תפילין של יד נגד הלב והוא באתכסיא ולכן מכסין התפילין משא"כ התפילין של ראש הוא וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ולכן הוא בגלוי.

35

אהל ספר בראשית משה תתקלה

לעצם השעבוד, הדבר מבואר, ש"וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ", אירע בתחילת השעבוד, וכמש"כ.

ד] ברברי חז"ל בפרשתנו "פרשה זו סתומה לפי שכשמת יעקב אבינו נסתמו עיניהם וליבם של ישראל". ושואלים, הלא השעבוד התחיל רק אחרי שמת אחרון מן השבטים, והוא שבת לוי שהאריך ימים יותר מכולם?

וביאור החת"ס (מפי השמועה), שכשהיה יעקב אבינו חי, הוא היה עמוד התורה וסמל של עמל ומתיקות התורה. וכשהיה את כח התורה של יעקב, בזמן שהיתה מתיקות התורה לכל ישראל ולא היה שום פיתוי וניסיון, לא היה להם שום שייכות, שיג ושיח עם מצרים, לפי שהיו קשורים ודבוקים בתורה.

אך כשמת יעקב אבינו, ירדה מתיקות התורה ונשארו רק שבטי י-ה בני יעקב שנים עשר, וכל זמן שהם היו חיים הם עמדו בפרץ לשמור. וכאשר היו נטיות בישראל ללכת ולדבר עם מצרים והרוויח וליהנות קצת/מהם, אמנם לא לעבור עבירות, אלא רק מצב של פיתוי קצת לצרכי פרנסה, ולדבר עם המצרים ליצור אתם קשר ולקבל מהם הנאה. וגם כשהתחיל השעבוד ממש הוא לא היה בתורת שעבוד, אלא פיתויים בתואנות של פרנסה ולצורך המלכות, ואף פרעה עצמו הגיע לעבודה.

בזה הצליחו השבטים לעמוד בפרץ ולהשפיע שישארו בביהמ"ד, ורק שבת לוי שמר על כל ישראל, וזה כבר נקרא "נסתמו עיניהם וליבם של ישראל", כאן כבר היה מצב שבו היו כלל ישראל זקוקים לתוכחה ולשמירה. בעוד שלפני כן בזמן שיעקב אבינו היה חי, לא היה הוא אמנא להתקרב אל המצרים כי מה לנו ולערלים הללו, אין לנו שום שייכות אליהם, וודאי אם לא היו מתקרבים אליהם הם לא היו מצליחים כלל להשתעבד בנו. ובוזה כבר ירדו כלל ישראל ממדרגתם, ומצב שכזה נקרא - נסתמו ליבם ועיניהם של ישראל.

ומבואר בזה, שכל השעבוד הגיע מכך שכלל ישראל עזבו את מתיקות התורה, עזבו את הגישמאק, וכל דבר שמכניסים במקום חשקת התורה זה בא מצד כוח הרע.

לפי זה נבין ביתר שאת, ענין נחום איש גם זו שנהג לומר על כל דבר: "גם זו לטובה", כי האמין באמונה שלימה שמאתו יתברך לא תצא הרעות, ואפילו במצב שכלפי חוץ נראה כדיון גמור, עם כל זאת הרי הוא בבחינת האות ט' אשר טוביה גנוז בתוכו, ועל זה אמר: "גם זו לטובה" שהטוב גנוז בתוכו, ועל ידי אמונה זו נתגלה הטוב הגנוז ונמתק הדין.

הנה כי כן הרווחנו להבין ביתר שאת דברי ה"תשואות חן", כי בזמן של הסתר פנים השם הוי"ה הוא במספר קטן בגימטריא טו"ב, אבל כאשר מתגלים הרחמים של השם בגילוי גדול, אז מתפשט השם הוי"ה במילואו כמספר חס"ד, והרי

זה מתאים לדברי הזוהר הקדוש, כי כל זמן שנקרא "טוב" עדיין לא נתגלה הטוב אלא טוביה גנוז בתוכו, אבל כאשר האדם מאמין שגם בתוך הדין טמון טוב, כי אז מתגלה הטוב הגנוז בתוך הדין, ועל ידי זה מתגלה השם הוי"ה במילואו כמספר חס"ד, שרומז על הטוב שנתגלה ויורד למטה להשפיע לנבראים.

[ח]

ההפסקה בין הפרשיות בשיעור ט' אותיות כנגד אות ט' שטוביה גניז בגויה מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין מה שנמסר במסורה, לעשות הפסקות בין פרשה לפרשה כשיעור נוקמשל ט' אותיות. כדי לתת רווח להתבונן בין פרשה לפרשה, כי כאשר נתבונן נראה שפרשיות התורה מתחלקות לשני חלקים, חלק אחד שנראה כדיון גמור כמו גלות מצרים, וחלק שני רחמים גמורים כמו יציאת מצרים וכדומה, אמנם לאמיתו של דבר כל התורה כולה היא רחמים גמורים, שהרי אפילו בעת הדין טוביה גניז בגויה בבחינת האות ט', וכל מה דעביד רחמנא לטב עביד.

ונראה לבאר עוד ענין ההפסקה כשיעור ט' אותיות, כי כאשר נתבונן נראה שההבדל בין המספר של השם הוי"ה במספר קטן שעולה טו"ב שמורה על הסתר פנים, ובין מספרו הרגיל בד' אותיות שהוא רחמים שעולה כ"ו הוא ט', הנה כי כן מטעם זה מפסיקים בין פרשה לפרשה כשיעור ט' אותיות, להשלים

בכך את מספר ט' המבטל את ההסתר פנים, מתוך אמונתנו שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד בגויה.

[ח]

"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו"

בדרך זו במסילה נעלה לבאר הענין שצריך להשאיר רווח בין פרשה לפרשה כשיעור כתיבת ט' אותיות, על פי הקדמה יקרה מפז ומפנינים ב"תשואות חן" להרה"ק רבי גדליה מליניץ זי"ע בפרשתנו, שכתב לפרש: "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", על דרך שפירש ה"תולדות" שיעקב אבינו השריש בישראל האמונה שכל מה דעביד רחמנא הוא טו"ב בגימטריא שבע עשרה. והוסיף לפרש בזה בדרך נפלא רמו הכתוב (תהלים קז, א, קיח, א, קלא, א): "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו". על פי היסוד שהבאנו בשם הבעש"ט כי על ידי שאדם מאמין באמונה שלימה, שאפילו מה שנראה כדיון טמון כן באמת חסד, הרי הוא ממתק בכך את הדין ומהפכו לרחמים.

לפי זה מחדש ה"תשואות חן" חידוש גדול, כי הן אמת שהשם הוי"ה הוא

מדת הרחמים, אמנם כאשר הדין שולט ח"ו בעולם, מתגלה השם הוי"ה רק במספר קטן שעולה בגימטריא טו"ב, לרמוז שגם כששולט ח"ו דין בעולם גנוז בתוכו טו"ב, ואם האדם מתחזק להאמין באמונה שלימה שגם בתוך הדין טוביה גניז בגויה, כי אז נמתק הדין ומתגלה השם הוי"ה, לא רק במספר המלא של ד' אותיותיו שעולה כ"ו, אלא זאת ועוד שהוא מוסיף להתגלות במילואו יו"ד היי ויי"ו היי בגימטריא חס"ד, שזה רומז על התפשטות הרחמים בגילוי גדול.

הנה כי כן זהו שרמו לנו דוד המלך נעים זמירות ישראל: "הודו לה' כי טוב, זכרו נא להודות לה' אפילו כאשר הרחמים של השם הוי"ה הוא בהסתר פנים במספר קטן שעולה בגימטריא טו"ב, כי בזכות הודאה זו מפאת האמונה שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, תזכו להמתיק הדין עד כדי כך, "כי לעולם חסדו", שיתגלה הרחמים משם הוי"ה במילואו כמספר חס"ד.

נמצינו למדים מזה כי "טוב" הוא כאשר הטוב גנוז בתוכו ולא נתפשט למטה, אבל "חסד" הוא כאשר הטוב מתגלה ויורד למטה להשפיע לטובים ולרעים. והווי שכתב ב"אוהב ישראל" (פרשת פנחס בדרוש לבין המצרים), כי אות ט' שהקו הימני מתעגל ונכנס בתוכה היא רמז שהטוב גנוז בתוכו, והוסיף לבאר בזה הטעם שחרב בית המקדש בט' באב: "וחרבן הבית היה בט' באב, ואות ט' בכתובה אשורית ראשו כפול לתוכו, לרמז כי טוביה גנוז בגויה."

וביאר הענין בזה כי האותיות השחורות הכתובות בספר תורה, הן בבחינת אש שחורה שכל אדם מסוגל להשיג על כל פנים בדרך הפשט, אבל הלוכין שבקלף שהוא אש לבנה שאין בה אותיות הנראות לעין, היא בבחינת אור התורה שאין האדם מסוגל להשיג מחמת עומק המושג, עד לעתיד לבוא שייגלה לנו הקב"ה גם החלק הכמוס באש הלבנה, אשר על כך אומר הקב"ה: "תורה חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא."

[י]

ההפסקות בין פרשה לפרשה בבחינת הגילוי של לעתיד לבוא

הנה כי כן ירווח לנו להבין עומק הענין, שבחר הקב"ה לעשות הפסקות בין פרשה לפרשה בקלף הלבן שאפשר לכתוב שם ט' אותיות, כי מאחר שתכלית ההפסקות היא לתת מקום רווח להתבונן בין פרשה לפרשה, שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד בבחינת אות ט' אשר טוביה גניז בגויה, והרי ענין זה יתגלה בפועל רק לעתיד לבוא כשנברך גם על הרעות: "ברוך הטוב והמטיב", לכן רמז הקב"ה על כך בקלף הלבן כשיעור ט' אותיות, שהוא בבחינת אש לבנה למעלה מן האותיות השחורות שעתידי הקב"ה לגלות לנו לעולם הבא.

מעתה הן אמת כי הגילוי האמיתי של המקום הריק בקלף הלבן, בבחינת אות ט' שטוביה גניז בגויה יתגלה רק לעתיד לבוא, כאשר הקב"ה יגלה לנו תורה חדשה מלובן הקלף. אך עם כל זאת יש תועלת גדולה בהשארת קלף לבן בין פרשה לפרשה כשיעור ט' אותיות, כדי שנוכל להתחזק גם בגלות להתבונן כמציץ מן החרכים בין פרשה לפרשה בלובן הקלף, שיוצא משם אור גדול להאיר לנו גם בגלות מעין הגאולה העתידה, להרגיש ולהאמין שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד.

כיון שבאנו לידי כך יאיר לנו להבין מה שפירש רש"י על הפסוק: "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, למה פרשה זו סתומה, לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו

נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם". הביאור בזה כי כל זמן שיעקב חי במצרים, "שבע עשרה שנה", שנה ולימד לבניו שגם הגלות היא בבחינת טו"ב שטוביה גניז בגויה.

אולם אחרי שנפטר יעקב אבינו: "נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד", שלא יכלו להסתכל בעיניהם ולהרגיש בלבם, שצרת השעבוד היא לטובתם כדי לזככם לקראת קבלת התורה. לכן פרשה זו סתומה שאין בה הפסקה בין פרשה לפרשה ט' אותיות, לרמז שאחרי פטירתו של יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד, שלא היו מסוגלים להתבונן שגם בצרה זו טובה גנוז בתוכה.

"Why is this parashah closed?" asks Rashi. "Because the eye and heart of Klal Yisrael became closed after the passing of Yaakov due to the sufferings of galus." Torah and Klal Yisrael are one. If Jewish hearts shut down because of suffering, you will see that in the Torah.

If we look at the place that is closed because Jews are suffering, we read the words, "Vayechi Yaakov." In the place of blockage, it says that Yaakov lived?

Jews don't fall into despair when faced with difficulties, even spiritual challenges. We live. We build. We go on. We rejoice in the goodness we do have, and keep on strengthening ourselves. Even in galus, Vayechi Yaakov.

על פי האמור הרווחנו להבין הטעם שרמז הקב"ה ענין זה בפסוק: "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", שהרי בפסוק זה מברואר כי יעקב אבינו שינוי לבניו בשנים האחרונות שחי במצרים, שכל מה שעושה הקב"ה הוא טוב כמספר שבע עשרה, לכן רמז הכתוב דוקא כאן במה שסתם הפרשה, כי רק כשחי יעקב למדור ישראל ממנו דבר זה, אבל אחרי פטירתו נסתמו עיניהם ולבם מצרת השעבוד. אולם כל זה היה משום שעדיין לא קיבלו את התורה, אבל עתה שכבר קיבלו את התורה שבכתב ותורה שבעל פה בהר סיני, איך לנו אלא לקיים את דברי חכמינו ז"ל: "לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד", ובזכות זה יומתק הדין ויתגלה החסד במלא הודו והדרו, בבחינת: "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו".

48

ישראל ברשות עצמם ולא ברשות אחר, ואם היו נשארים בגלותם לעולם, היה הדבר הזה שהוא העמידה חוץ למקומם שהוא בלתי טבעי, נעשה טבעי (היינו, אילו היה הופך הבלתי טבעי לטבעי - הרי זה שינוי המהות - א"כ היו ישראל לעם אחר עם מהות אחרת, לכן הגלות שאינה מקומה הטבעי של כלל ישראל היא סותרת למהות ישראל. מיזור ישראל בין האומות הוא דבר יוצא מן הטבע, שמאחר שהם אומה אחת ראוי שיהיו עומדים יחד להיות אחד [עמים אחרים איבדו בגלות את מקומם ומעמדם. אולם עם ישראל - גם לאחר כאלפים שנות גלות - עדיין קיים בגלות, וזו ראייה והוכחה על הגאולה כשיוסרו גורמי הגלות, כי בעת שיוסר הבלתי טבעי - חוזר ממילא הטבעי אל מקומו, ומאשר האומה הישראלית אומה אחת בלתי מחולקת ומופרדת

יותר מכל האומות, ראוי שיהיו מקובצין יחד, ומזה נראה כי הפיזור להם בפרט אינו טבעי כלל. ועוד לפי סדר המציאות, אין ראוי שתהיה אומה משעבדת באחרת להכביד עול עליה, כי הש"י ברא כל אומה ואומה לעצמה, רק מה שראוי שיהיו ישראל עליון על גוי הארץ כאשר עושים רצון המקום, דבר זה ענין אחר כי כך ראוי לפי סדר המציאות בשביל מעלתן ומדריגתן, אבל שאר האומות לפי סדר המציאות ראוי שכל אומה ואומה מצד שנברא לעצמה שלא תהא רשות אחרים עליה, ואם היה נשאר דבר זה תמיד הוא הגלות ויד האומות מושלים על ישראל, היה דבר זה שאינו לפי סדר המציאות והוא שינוי סדר העולם עומד תמיד, ודבר זה אי אפשר, ולכך מן הגלות נוכל לעמוד על הגאולה, עכת"ד.

46

תתקלד אהל פרשת ויחי משיה

א] בביאור דברי רש"י כתב האדמו"ר מאוסטרובצה זי"ע, ז"ל: והביאור כי לא היה באפשרי בישראל לסבול את עול הגלויות והשעבוד, בגשמיות ורוחניות. ורק זאת נחמתנו בגלות, שאנו זוכרים שהיינו על אדמתנו, ולזאת אנו מקוים שהשי"ת יחזיר התורה ליושנה לגאולה שלמה, עכ"ל.

ונראה בביאור דבריו, דהנה פרשת ויגש תחילתה נכתבה כשיעקב ובניו היו בארץ הקודש, ופרשת שמות נכתבה בתחילת השעבוד, והשעבוד הוא אתחלתא דגאולה², ועיקר

הגלות נכתבה בפרשה זו, שלא התחיל עדיין השעבוד, ובארצנו הקדושה ג"כ לא היו. ואם ח"ו היתה פרשה זו פתוחה, דהיינו שלא היתה פרשה של המשך של פרשת ויגש שעדיין היתה ישיבתם בא"י, אלא פרשה זו היתה בפנ"ע כלומר שכבר ניתקו עצמם מארץ ישראל, אז ח"ו מרוב יאוש לא היתה תקומה לבניי. לכן השי"ת ברוב רחמיו מסר לנו את הפרשה הזו סתומה.

47

2. המהר"ל (נצח ישראל פ"א) כתב כיסוד זה ז"ל: כי הגלות בעצמו הוא ראייה והוכחה ברורה על הגאולה, וזה כי אין ספק כי הגלות הוא שינוי ויציאה מן הסדר, שהש"י סידר כל אומה במקומה הראוי לה וסידר את ישראל במקום הראוי להם שהוא ארץ ישראל, והגלות מן מקומם הוא שינוי ויציאה לגמרי. וכל הדברים כאשר הם יוצאים ממקום הטבעי והם חוץ למקומם, אין להם עמידה במקום הבלתי טבעי

להם, רק חוזרים למקום הטבעי [דוגמא לדבר, האש תכונתה לעלות למעלה, וגם כשופים כלי ע"ג האש, אין היא משנה את תכונתה הטבעית לעלות למעלה. כך ישראל, על אף פיזורם בין העמים למקומם הבלתי טבעי, עדיין טמון בהם תכונתם הטבעית, כי אם היו נשארים במקומם הבלתי טבעי להם, היה הבלתי טבעי נעשה טבעי. וכן ישראל עצמם, אם היו עומדים בגלות לעולם שאין זה מקומם הראוי להם, כי מקומם הראוי להם לפי סדר המציאות להיותם בארץ

49

אזנים פרשת שמות ב לתורה כו

פרשת שמות ב (73)

סוף כל הזירות, כששואלים את איש יהודי (והוא תושב איוו מדינה שהיא ולמקצה השמים ועד קצה השמים). מאיוו ארץ אתה, - עליו לענות "מארץ ישראל" אני, אף שלא הי' שם מעולם, לא הוא ולא הוריו! ובא"ל הוא חוטא נגד ארצו, ומלתו אמורה; ואם הוא זוכה לפעמים לעלות או להקבר בארץ, הרי זה מפני שאיננו גדול כמשה, ואין הקב"ה מדקדק עמו, כמו שדקדק עם משה. ב) לא כנגד